

Bernat Desclot
*Crònica de la croada
contra Catalunya,
l'any 1285*

Versió de
Miquel Desclot
Tast de Clàssics

Editorial
Barcino

TAST DE CLÀSSICS, 8

Primera edició: febrer 2015

© de l'adaptació i de la introducció,
Miquel Desclot, 2015
Reservats tots els drets d'aquesta edició:
EDITORIAL BARCINO, S. A.
Acàcies, 15. 08027 Barcelona
www.editorialbarcino.cat
Edició núm. 831

DL B 4089-2015
ISBN: 978-84-7226-790-9
Disseny de la coberta: LAMANERA
Imprès per FOTOLETRA
Passeig de Sant Joan, 198. 08032 Barcelona

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	9
CRÒNICA DE LA CROADA CONTRA CATALUNYA, L'ANY 1285	17
Com el rei de França reuní tot el seu pertret, per terra i per mar, per venir contra el rei d'Aragó i la seva terra	19
Com el rei En Pere d'Aragó tingué parlament a Saragossa amb els homes d'Aragó	21
Com el rei En Pere d'Aragó anà contra el seu germà, el rei de Mallorca	22
Com la gent de Perpinyà s'alçaren contra el rei d'Aragó	33
Com el rei En Jaume de Mallorca envià els seus missatgers al rei de França contra son germà, el rei d'Aragó	40
Com el rei de França amb totes les seves forces vingué contra el rei d'Aragó i la seva terra, és a dir Catalunya	48
Com el rei de França, amb tota la seva host, s'atendà a l'horta de Perpinyà	51
Com el noble rei En Pere d'Aragó, amb molt poca companyia, pujà al coll de Panissars	57

Com el rei de França amb tota la seva host se'n tornen al pla del Rosselló	62
Com els francesos prengueren la ciutat d'Elna	68
Com el rei En Pere d'Aragó anà al castell de Cotlliure	72
D'un gran ardit que féu N'Huguet, comte d'Empúries, contra els francesos	74
Dels missatgers que el rei de França i el cardenal enviaren al rei d'Aragó	79
Com molts dels homes de la host del rei de França se'n tornaren a les seves terres	80
Com els francesos entraren a Catalunya per un mal pas que hi ha sobre la vila de Peralada	82
Com el rei d'Aragó, amb totes les seves hosts, es retirà del coll de Panissars	85
Com el rei En Pere d'Aragó anà a Figueres	89
Com el rei d'Aragó tingué consell amb els seus cavallers i barons a Peralada	92
Com els homes del rei d'Aragó desempararen la vila de Peralada	95
Com el rei En Pere d'Aragó tingué consell amb els homes de Castelló	99
Com el rei En Pere d'Aragó, amb la seva cavalleria, sortí de Castelló i vingueren a Girona	100
De quina manera el rei En Pere d'Aragó va fer establir la ciutat de Girona i com l'encomanà a En Ramon Folc	105
Com les galeres del rei de França vingueren a Blanes, que és a vuit llegües de Barcelona, i com els francesos prengueren el castell de Llers	110
Com el cardenal donà en possessió la terra de Catalunya a Carlot, fill del rei de França	112

Com el rei de França amb tota la seva host es vingué a atendar prop de Girona	112
Dels ardits que feien els cavallers de Catalunya que es posaren al front i corrien cada dia a fer mal a la host del rei de França	119
Com onze galeres del rei d'Aragó desbarataren vint-i-quatre galeres del rei de França	128
Com el rei d'Aragó, amb tota la seva cavalleria, passà davant la host dels francesos. Això fou el sant dia de Santa Maria d'Agost, l'any de nostre Senyor 1285	131
De la pestilència de les mosques que Déu envià als francesos	142
Com el rei de França féu excavar una gran rasa per enderrocar el mur de la ciutat de Girona	143
De les gates que el rei de França féu fer	144
Dels castells i dels cadafals que el rei de França féu fer	145
Com el rei de França féu fer escales	146
Com el rei de França féu fer pactes amb En Ramon Folc, i com En Roger de Llúria vingué a Barcelona amb l'armada que era a Sicília	147
Com En Roger de Llúria, amb l'armada del rei d'Aragó, desbaratà l'armada del rei de França	152
Com el rei de França morí, i els francesos sortiren de la terra de Catalunya i se'n tornaren amb gran dany, que tots hi moriren o bona part	160
De quina manera el rei En Pere d'Aragó i de Sicília recobrà Girona i tota la seva terra. I de quina manera el rei En Pere morí, i del gran dol que es féu per ell	172

INTRODUCCIÓ

Les quatre grans cròniques (la de Jaume I, la de Bernat Desclot, la de Ramon Muntaner i la de Pere el Cerimoniós) constitueixen un capítol central de la nostra literatura medieval, com la poesia trobadoresca dins l'occitana, la novel·la cavalleresca en vers dins la francesa, o la saga en prosa dins l'escandinava. I si ho són és perquè els nostres autors no es van conformar a enfilejar una mera relació de fets i gestes per salvar-los mecànicament de l'oblit, com era habitual en el gènere dels annals, sinó que en van saber fer literatura de primera magnitud.

Amb l'única excepció de la de Desclot, les nostres cròniques majors tenen un innovador component autobiogràfic molt important, que potser n'explica l'afany d'elaboració literària que es troba a faltar en tantes cròniques medievals de mena perfuntòria i utilitària.

Però justament la de Bernat Desclot es caracteritza per la qualitat esmunyedissa de l'autor, que al llarg de l'obra té tanta cura a mantenir-se al marge del que conta que acon-

segueix esborrar-se pràcticament del text i esdevenir un enigma per al lector.

Això ha fet que durant segles només hagin surat conjectures sense gaire fonament sobre la personalitat del cronista més llegit i respectat de la nostra historiografia medieval. Perquè, aparentment, no tan sols s'havia fos de la seva crònica, sinó que fins i tot havia aconseguit desaparèixer de l'abundosa documentació de l'època. No va ser fins l'any 1949 que Miquel Coll i Alentorn, a l'extens estudi que precedeix la seva edició de la crònica de Desclot dins la col·lecció *Els Nostres Clàssics* (Barcelona, Barcino, 1949), va proposar una identificació plausible, minuciosament estudiada i documentada. Segons la seva proposta, acceptada ja universalment, el misteriós Bernat Desclot que havia historiat el regnat de Pere el Gran podia ser el curial Bernat Escrivà, que segurament devia preferir signar la seva crònica amb un cognom alternatiu de la família, en una època en què els cognoms eren encara vacil·lants (Escrivà remetia a la professió del cap de família, i Desclot al lloc d'origen pairal), amb la probable intenció de deslligar la seva obra literària dels productes de la seva professió d'escrivà de la Cancelleria Reial. Bernat Escrivà apareix sovint als documents de la cort, i per tant sabem força coses dels seus anys de funcionari reial, però no coneixem gaires detalls més de la seva vida: ni lloc ni data de naixement, i només una data imprecisa de defunció (final de l'any 1288). Els Escrivà potser eren d'origen narbonès i potser van fer arrels en un llogarret del Rosselló anomenat Les Clots, derivat probablement d'un Es Clot que explicaria el nom del cronista. El primer document que esmenta inequívocament el nostre personatge és del 24 de maig de l'any 1273, i ens el

presenta com a justícia del port de València, és a dir com a magistrat. Però d'altres documents es desprèn que anteriorment havia estat titular de l'escrivania de Gandia, i que ho va tornar a ser d'ençà del 31 d'agost del 1276. En l'endemig va servir encara com a majordom del comte d'Empúries. A partir del gener del 1282 el trobem a la tresoreria reial. L'any següent, a València, i després a Albarrasí i a Tarassona, formant part del seguici del rei Pere, que acabava de tornar de la campanya de Sicília. L'any 1285 el sabem assentat a Barcelona com a tresorer reial, i desplaçant-se sovint entre el Cap i Casal i els campaments on el rei organitzava la defensa de Catalunya contra l'exèrcit francès. El 10 d'abril del 1287, quasi un any i mig després de la mort del rei Pere, el trobem en un nou càrrec d'importància, com a cambrer del rei Alfons, probablement fins a la seva pròpia mort, cosa d'un any i mig després. En suma, Bernat Escrivà va gaudir d'una posició destacada, en particular els darrers anys de vida, a la cort reial, com a home de confiança dels reis Pere el Gran i Alfons el Franc. Una posició de privilegi per reunir informació de primera mà i per consultar sense entrebancs els arxius reials. Per ser, en definitiva, l'il·lustre Bernat Desclot.

Bernat Desclot és, doncs, un contemporani de Ramon Llull, i encara que el volum de les obres respectives no sigui equiparable, la qualitat de la crònica de Desclot el fa tan pare de la nostra prosa clàssica com el genial mallorquí, a menys d'un segle de distància de les remotes *Homilies d'Organyà*. Desclot és el primer gran escriptor sorgit de l'empresa de "normativització lingüística" de la Cancelleria Reial, força abans de l'esplendor que assolirà al cap d'un segle.

L'existència d'un manuscrit amb un text diferent de la resta ha permès a Stefano M. Cingolani demostrar que Desclot va treballar en l'elaboració del seu text en dues tongades. La primera redacció devia tenir lloc entre l'any 1280 i el 1286; la segona, amb revisions importants respecte a la primera, devia començar l'any 1286, quan Escrivà es va veure lliure de les obligacions a la tresoreria reial, i va quedar inacabada a la seva mort, a la darrereria del 1288.

A l'inici del pròleg, l'autor declara les seves intencions en els següents termes: «Aquí comença el llibre que En Bernat Desclot dictà i escriví dels grans fets i de les conquestes que feren, sobre sarraïns i sobre altres pobles, els nobles reis d'Aragó que foren de l'alt llinatge del comte de Barcelona.» Amb la qual cosa ja ens fa saber, d'una banda, que només li interessa relatar les gestes glorioses de la corona, i, de l'altra, que només li importen els reis sorgits del casal comtal de Barcelona, que per a ell tenien una noblesa de sang superior a la del casal reial aragonès abans de la unió.

En realitat, el que més li interessa és explicar —i, sobretot, enaltir— el regnat del rei Pere, que ja l'havia distingit amb la seva confiança quan només era encara l'hereu del tron. Per a això comptava amb els seus dots d'observador i d'analista, d'una banda, i amb les relacions detallades de testimonis oculars i els nombrosos documents generats a la Cancelleria Reial, d'una altra. Ara bé, per donar raó del regnat del seu rei li calia remuntar-se poc o molt als precursors, i per a això comptava amb relats anteriors diversos, que tot indica que coneixia bé: el *Llibre dels fets*, de Jaume I, enllestit pocs anys abans que Desclot comencés a escriure; les *Gestes dels comtes* inicialment redactades en llatí i

**CRÒNICA DE LA CROADA CONTRA
CATALUNYA, L'ANY 1285**

COM EL REI DE FRANÇA REUNÍ TOT EL SEU PERTRET,
PER TERRA I PER MAR, PER VENIR CONTRA EL REI D'ARAGÓ
I LA SEVA TERRA

Quan el rei de França va saber que el rei d'Aragó havia pres el castell d'Albarrasí i després li havia corregut i saquejat tot Navarra, que li era fidel, es va enfurir molt. I llavors, com que ja feia dos anys que preparava homes i viandes per venir amb tot el seu poder contra la terra del rei d'Aragó, apressà més el fet. Va fer construir cent cossos de galeres a la ribera d'un riu de Provença que es diu Roine, i alhora va fer fer una gran armada en altres llocs, vora mar, és a dir a Narbona, a Marsella, i per tota la costa dels seus dominis i del rei Carles, fins a la ribera de Gènova. I va fer posar taula a molts llocs de la costa per assoldadar mariners i tota mena d'homes d'armes, de qualsevol llengua que fossin, que volguessin anar a la seva armada. I així aconseguí, en breu temps, pel gran sou que donava, dotar d'homes tota l'armada, entre provençals, narbonesos, marsellesos, pisans i molta altra gent.

Ell, d'altra part, s'aparellà per venir per terra amb el més gran exèrcit que de cent anys ençà la corona de França hagi reunit. Entre els que enrolà per força, els que hi anaren de grat i els que assoldadà, va reunir disset mil homes a cavall, tots de paratge, i assoldadà divuit mil ballesters de peu, i ben bé altres cent mil homes de peu o més. Era tan gran el parament que cal haver-ho vist per creure-ho. I havia fet portar, al llarg dels dos darrers anys, tanta vianda per mar i per terra com havia pogut reunir des d'Alemanya fins a Narbona, Carcassona i Tolosa, i als llocs veïns del rei d'Aragó, és a dir, prop de Catalunya. Llavors partí de França amb tota aquella multitud de gent i se'n vingué a Tolosa.

De manera que, en arribar la Pasqua, era a Tolosa amb tota la seva gent, i la host era tan gran que, si un dia volien partir plegats d'un lloc per anar a un altre, no podien avançar una llegua per res del món, que no podien cabre en cap ciutat, per gran que fos, car només les bèsties, entre els cavalls i les atzembles de càrrega que duïen, ocupaven mitja llegua tot al volt del camp on estaven atendants. Hi havia francesos i picards, tolosans i llombards, bretons i flamencs, borgonyons i alemanys, provençals i anglesos, i gascons i de quasi totes les llengües de cristians, homes i barons. A Tolosa, per manament del rei de França, van ser inscrits tots els que hi havien d'anar. I van sojornar allí alguns dies fins passades les festes de Pasqua.

Ara deixarem estar això i tornarem al rei d'Aragó, que s'havia quedat a Saragossa embargat per raó de les demandes que li feien els gentilhomes de les viles d'Aragó.